

ІННОВАЦІЇ. ІНВЕСТИЦІЇ. КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ

INNOVATIONS. INVESTMENTS. COMPETITIVENESS

УДК (330.341.1)334.012.64

ПОЗИТИВНІ ПРАКТИКИ ПІДТРИМКИ І СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ

Е.В. Лазарева д.е.н., с.н.с.

А.В. Курносова

А.О. Попова

Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, Одеса, Україна

Лазарева Е.В., Курносова А.В., Попова А.О. Позитивні практики підтримки і стимулювання інноваційної активності малих підприємств.

Проведено огляд позитивних практик впровадження інституційного механізму підтримки і стимулювання інноваційної діяльності малого підприємництва у країнах ЄС, систематизовано складові цього механізму, виділено відповідні методи стимулювання, що є перспективними для адаптації та використання у практиці економіки України та вітчизняної підприємств.

Ключові слова: мале підприємництво, досвід ЄС, механізм, стимулювання і підтримка інноваційної діяльності, підприємство

Лазарева Е.В., Курносова А.В., Попова А.А. Позитивные практики поддержки и стимулирования инновационной активности малых предприятий.

Проведен обзор позитивных практик внедрения институционального механизма поддержки и стимулирования инновационной деятельности малого предпринимательства в странах ЕС, систематизированы составляющие этого механизма, выделены соответствующие методы стимулирования, перспективные для адаптации и использования в практике экономики Украины и отечественных предприятий.

Ключевые слова: малое предпринимательство, опыт ЕС, механизм, стимулирование и поддержка инновационной деятельности, предприятие

Lazareva E.V., Kurnosova A.V., Popova A.A. Positive practices of support and stimulation of innovative activity the small enterprises.

The review of positive practices of introduction of institutional mechanism of support and stimulation of innovative activity the small enterprise is conducted in countries EC, the elements of this mechanism are systematized, corresponding methods are distinguished stimulations perspective for adaptation and use in practice of economy of Ukraine and domestic enterprises.

Keywords: small enterprise, experience of EU, mechanism, stimulation and support of innovative activity, enterprise

Відповідно до моделі інноваційного підприємництва, висуненої ще в 20-і роки минулого століття Йозефом Шумпетером, серед підприємців постійно виділяється певний сегмент, який прагне до збільшення інвестицій в нові технології, товари і послуги з метою отримання максимального прибутку. Але навіть в розвинених країнах, де існує конкурентне середовище, ринок виявляє низьку мотивацію до інноваційної діяльності і необхідність в механізмах підтримки і стимулювання процесів розробки і освоєння інновацій. У таких країнах сформувалися системи стимулювання етапів інноваційного процесу (починаючи з досліджень і, закінчуючи ринковим просуванням нових технологій, товарів і послуг), які включають інструменти підтримуючої дії, що дозволяють охопити значний спектр видів цієї діяльності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Європейський Союз, і, зокрема Європейська комісія, приділяють велику увагу інноваційному розвитку та проблемі «інноваційного розриву», що останні роки відбувається між ЄС та іншими розвиненими регіонами світу та регіонами, що розвиваються дуже швидкими темпами (у більшості це країни Азії: Китай, Індія). У минуле десятиліття кількість стимулюючих інноваційний розвиток ініціатив стрімко росло [1]. Але, проведені ЄС заходи в області стимулювання інновацій, підвищення економічного росту й продуктивності поки не змогли запобігти розходженню в інноваційному розвитку країн ЄС. У звіті Європейської комісії "The World in 2025" («Світ в 2025 році») зроблено прогноз, відповідно до якого «при збереженні сучасних тенденцій до 2025 року США і європейські країни втратять науково-тех-

нічне й технологічне лідерство, поступившись його азійським країнам» [2]. Зокрема, США і європейські країни втратять лідерство по такому показнику, як інвестиції в НДДКР, – частка Китаю й Індії в сукупному обсязі світових інвестицій складе 20%.

Наявна інформація говорить про те, що найбільший внесок у ріст світової економіки та інновації, тобто в основні фактори розвитку ринкової економіки, вносять невеликі підприємства і недавно засновані провідні інноваційні компанії. Цьому сприяє висока кваліфікація їх співробітників і готовність організацій приймати на себе ризики. Компанії-інвестори у НДДКР в ЄС вкладають приблизно 70% коштів, що витрачаються, у недавно засновані провідні інноваційні компанії і, відповідно, одержують таку ж частку доходів від реалізації отриманих результатів [3]. Інноваційне відставання ЄС має безліч взаємозалежних причин, більшість із яких ретельно вивчені й освітлені в науковій літературі, а також у документах ЄС й інших організацій [4; 5].

Після десятилітнього періоду, протягом якого основні зусилля були зосереджені на реалізації Лісабонського договору, рамкових програм НДДКР, довгострокової програми сприяння МСП, рамкової програми стимулювання конкурентоспроможності й інновацій (СІР), програми використання структурних й інтеграційних фондів й ряду інших ініціатив, керівники установ ЄС зрозуміли, що поставлені цілі досягти не вдалося. Причиною небажаного результату є сукупність декількох факторів [1]:

- по-перше, повноваження в області інноваційної політики нерационально розподілені між Брюсселем і столицями країн ЄС. У декількох ключових галузях, у яких потрібно скоординуваний, і, більше того, єдиний підхід на рівні ЄС (наприклад, в області політики формування кластерів (центрів розвитку) або стимулювання венчурного капіталу й інвестицій у НДДКР), державні установи окремих країн зберігають виключні права;
- по-друге, регіональна політика, що фінансована з бюджету ЄС, не повною мірою враховує завдання інноваційного розвитку. Європейська комісія вживала недостатні зусилля в області координації регіональної політики відповідно до основних напрямків НДДКР і політикою інноваційного розвитку. Необхідно також відзначити, що управління регіональною політикою в минулі роки, особливо в плані надання звітів країнами ЄС про цільове призначення регіональних видатків, залишалося досить слабким;
- по-третє, навіть у рамках Європейської комісії повноваження в області інноваційної політики розподілено між декількома генеральними директоратами і відділами. Наприклад, генеральний директорат по підприємництву і промисловості відповідає за підтримку МСП і

підприємництва (рамкова програма стимулювання конкурентоспроможності та інновацій (СІР)); генеральний директорат по науково-дослідних роботах відповідає за їх фінансування до етапу комерціалізації отриманих результатів; генеральний директорат по внутрішньому ринку відповідає за комплекс заходів, що забезпечують захист прав на об'єкти інтелектуальної власності відповідно до законодавства ЄС про захист патентних і авторських прав; генеральний директорат по конкуренції відповідає за державну підтримку наукомістких підприємств, таких як патентні пули та інші форми співробітництва в області НДДКР;

- по-четверте, такий розподіл повноважень знайшов відбиття в наборі бюджетних механізмів, застосовуваних для фінансування інновацій. Програми фінансування інновацій настільки різноманітні й численні, що зацікавленим компаніям непросто розібратися, у який структурний підрозділ звертатися і з якої частини бюджету запитувати фінансову допомогу. Дублювання бюджетних механізмів, різними структурними підрозділами, а іноді й різними установами ЄС, приводить до такого стану, при якому ціле має меншу цінність, чим компоненти, що його складають.

Мета статті. Ґрунтуючись на тому, що малі інноваційно активні підприємства (МІП) в найбільшій мірі відповідають і сприяють формуванню конкурентного середовища, та є важливим чинником прискорення технологічного розвитку України та її регіонів з огляду на перспективи участі у європейському дослідницькому просторі за доцільне розглянути позитивний досвід ЄС, де інфраструктура підтримки МІП дозволяє вирішувати актуальні науково-технічні проблеми та узгоджувати інтереси сторін у розвитку таких підприємств. Особливий інтерес є щодо досвіду країн, де їх розвиток відбувається в умовах обмежених фінансових ресурсів та наявності науково-технічного потенціалу, і можливість адаптації такого досвіду до українських реалій.

Виклад основного матеріалу дослідження

Оновлена програма розвитку підприємництва та інновацій (ЕІР), є одним об'єднуючим механізмом, спрямованим на підтримку підприємництва та інновацій у Європі. Нова програма, що зачіпає 11 різних напрямків, приділяє основну увагу формуванню кластерів, розвитку нових галузей, організації держзакупівель, а також іншим питанням.

У звіті Innovation Scoreboard за 2014 р. [6] підкреслено, що по показнику рівня інноваційного розвитку країни ЄС можна розділити щонайменш на чотири групи:

- 1) Швеція, Данія, Німеччина Фінляндія, які по ефективності інноваційного розвитку значно випереджають інші країни ЄС, – лідери інноваційного розвитку;

2) Люксембург, Нідерланди, Бельгія, Великобританія Ірландія, Австрія, Франція, Словенія, Естонія, Кіпр – послідовники лідерів інноваційного розвитку;

3) Італія, Чеська Республіка, Іспанія, Португалія, Греція, Угорщина, Словаччина Мальта, Хорватія, Литва, Польща, що показують результати нижче середнього рівня, одержали назву помірних інноваторів;

4) Румунія, Латвія, Болгарія, рівень інноваційного розвитку яких значно відстає від середньоєвропейського, позначені як починаючі інноватори.

На регіональному рівні фрагментація підсилюється. Практично у всіх країнах ЄС регіони відрізняються за рівнем розвитку інновацій.

В останні роки змінилася організація інноваційних розробок: відбулася еволюція убик відкритих інновацій і розвитку постійного співробітництва між підприємствами на основі спільних інноваційних заходів. Як відзначено в одному з останніх досліджень ОЕСР, «розширюється організація інноваційних заходів, як зв'язаних, так і не пов'язаних з розробкою нових технологій, при участі декількох компаній, що зрівноважує значення внутрішніх і зовнішніх інноваційних джерел. Значна частка відкритих інновацій характерна для таких галузей, як хімічна, фармацевтична промисловість, інформаційно-комунікаційні технології» [7].

Відкриті інновації припускають використання внутрішніх і зовнішніх ресурсів НДДКР; готовність до застосування бізнес-моделей, що припускають залучення зовнішніх розробників об'єктів інтелектуальних прав (співробітництво з МСП, вченими тощо); ініціативне управління об'єктами інтелектуальних прав. Це веде до збільшення кількості компаній, що співробітничать в області інноваційних розробок. Новий організаційний принцип ставить перед ЄС чимало питань, наприклад уточнення рамок застосування й забезпечення такого застосування відносно прав на об'єкти інтелектуальної власності для зниження витрат при формуванні мережі взаємодіючих організацій; створення й координація державних механізмів підтримки, що відповідають еволюційному характеру інноваційних проектів; усунення перешкод, що заважають циркуляції й ліцензуванню інноваційних пропозицій у країнах ЄС.

Механізми співробітництва в НДДКР поступово переводять на онлайн-технології. Підвищується значення ініціатив, реалізованих за принципом спільних інновацій, що припускає використання потенціалу соціальних мереж і взаємовигідного співробітництва між фахівцями різних організацій. Це є першим важливим підтвердженням потенціалу механізмів співробітництва в режимі онлайн в епоху інформаційних технологій. Розміщення центрів НДДКР та інновацій у безпосередній близькості друг від друга (що полегшувало неофіційний обмін інформацією),

вважалося вигідним раніше, втрачає значення, оскільки завдяки розвитку інформаційних технологій такий обмін став можливий у режимі онлайн [8]. У результаті спільні інновації розглядаються в якості наступного еволюційного етапу, раніше названого «коопетіцією» (кооперація й конкуренція), що розвивається на тлі революції в області інформаційних технологій [9]. Крім того, традиційні принципи політики, що регулюють створення кластерів і проведення заходів щодо підтримки промислових районів, випробовують на собі сильний вплив зміни інноваційних механізмів.

Більшість інноваційних проектів Європейського Союзу фінансується за рахунок кредитів і грантів, що контролюються Європейським інвестиційним банком (European Investment Bank) через Європейський інвестиційний фонд (European Investment Fund). Останнім часом ЄС збільшує обсяги фінансування НДДКР та інновацій, урізноманітнює і розширює механізми та інструменти фінансування.

З кінця 1990-х років ЄС виділив фінансування в обсязі близько 1 млрд. євро в рамках трьох послідовно здійснених програм, до яких відносяться: Growth & Employment Initiative (GEI) (економічний ріст і зайнятість) (174 млн. євро в 1998-2011 pp.), Multi-annual Program for Enterprise and Entrepreneurship (MAP) (довгострокова програма стимулювання підприємств і підприємництва) (289 млн. євро в 2001-2006 pp.), програма розвитку підприємництва та інновацій (EIP) (506 млн. євро з 2007-2013 pp.) [1]. Європейський інвестиційний фонд (EIF) управляє зазначеними обсягами фінансування, які використовуються для видачі гарантій кредитним організаціям, або, інакше кажучи, зустрічних гарантій у рамках механізму гарантування кредитів (Credit Guarantee Schemes або CGS). Відповідно до наданих повноважень Європейський інвестиційний фонд видав у 2009 р. гарантії на загальну суму в 2,2 млрд. євро. Додаткові кошти для гарантування кредитних операцій надають структурні фонди (Structural Funds). Частина цих коштів управляється Європейським інвестиційним фондом у рамках ініціативи Joint European Resources for Micro to Medium Enterprises (JEREMIE) (об'єднані європейські ресурси в підтримку мікро-, малих і середніх підприємств). За станом на кінець 2009 р. видаткові повноваження ініціативи JEREMIE в області кредитних гарантій становили близько 770 млн. євро.

Фонд звичайно бере участь у траншах (угодах) вартістю до 50 млн. євро, в основі яких лежать портфелі коштовних бумаг з інвестиційним рейтингом (мінімальний рейтинг: BB) із середнім строком погашення 10 років.

Також ЄС сприяє фінансуванню інновацій на основі різноманітних ініціатив, а саме: До них відносять наступні:

1) асигнування суми близько 1 млрд. євро для фінансування посівної стадії й стадії старт-апу

(seed and start-up), передачі технологій у рамках GEI (економічне зростання і зайнятість) і MAP (довгострокова програма стимулювання підприємств і підприємництва), (початкове фінансування ETF (European Technology Facility, європейський механізм фінансування нових технологій) у сумі 324 млн. євро); GIF (High Growth and Innovative Facility, механізм стимулювання високих темпів росту та інноваційного розвитку МСП) у сумі 623 млн. євро й Technology Transfer Accelerator Pilot Project (пілотний проект прискорення передачі технологій) у сумі 2 млн. євро;

2) ініціативи, що фінансуються зі структурних фондів;

3) кошти, що керуються Європейським інвестиційним фондом від імені Європейського інвестиційного банку (EIB) [1].

Для МСП у комерційних банках, що традиційно їх фінансують, еволюція програми стимулювання конкурентоспроможності та інновацій (CIP) припускає дію довгострокової фінансової структури (Financial Framework), що буде включати 11 різноманітних напрямів. До них відносять: фінансові інструменти; мережа, що поєднує європейські підприємства (Enterprise Europe Network); екоінновації; кластери і галузі, що розвиваються; державні закупівлі для інноваційного розвитку; основні сприятливі фактори: наукомісткі технології, інформаційно-комунікаційні технології й професійний досвід; підтримка інноваційних МСП; проекти, пов'язані з освоєнням космосу; підтримка МСП за рубежом; туризм і цільові заходи, спрямовані на підвищення конкурентоспроможності.

Таблиця 1. Основні функції інноваційних координаційних центрів (IRC) у країнах ЄС

Країна	Функції IRC
Англія	1) просування інноваційних технологій і процесів виробництва, створених регіональними центрами; 2) розміщення технологій, експортованих з Європи, у регіональних інноваційних центрах.
Німеччина	1) промоція програм технічної допомоги та підтримкою трансферу технологій; 2) допомога промисловим підприємствам в участі у європейських НДДКР, в обробці результатів досліджень і здійсненні трансферу технологій за кордон; 3) стимулювання інноваційних процесів у промислових підприємствах та їх підтримка в управлінні транскордонними процесами; 4) проведення інноваційного аудиту для МП у регіоні, що дозволяє систематизувати технологічні пропозиції підприємств, виконувати національні та європейські дослідницькі проекти, співпрацювати з партнерами для використання результатів досліджень чи здійснювати трансфер існуючих технологій.
Португалія	1) здійснює підтримку інновацій у рамках транснаціональної співпраці з передачі технологій в Європу, які першочергово направлені на технологічно орієнтовані МП; 2) надає національним МП широкий спектр послуг: підтримка місцевих галузей промисловості; пошук надійних партнерів, використовуючи європейську мережу інноваційних центрів; розповсюдження інноваційних ідей по Європі; допомога у налагодженні трансферу технологій між місцевими суб'єктами господарювання.
Греція	1) надання послуг з трансферу технологій, що забезпечує налагодження професійних зв'язків у відносинах між клієнтом та надавачом послуг; 2) презентація подій у світі технологій; 3) здійснення аудиту технологій; 4) надання послуг по використанню результатів НДДКР тощо.
Франції	розробив власну сервіс пропозицію «Пропозиція глобальних часових технологій», що складається з чотирьох основних складових: 1) пакет технологічних пропозицій; 2) пакет технологічних запитів; 3) коротко-, середньо- та довготермінові послуги; 4) дослідження ринку технологій.

складено на основі [11]

Наприклад, у Нідерландах існує двостороння програма стимулювання інноваційних досліджень МП (SBIR), одну частину якої координує департамент уряду Нідерландів, іншу – нідерландська організація прикладних наукових досліджень (Netherlands Organization for Applied Scientific Research – TNO). TNO зробила 80 пропозицій щодо реалізації проектів у рамках нідерландської програми стимулювання інноваційних досліджень, що здійснюються МП, у результаті чого було підготовлено 299 запитів про додаткову інформацію. У підсумку було внесено 142 пропозиції щодо їх економічної доцільності, 27 з яких були реалізовані, 10 проектів досягли стадії НДДКР. На сьогодні завершено тільки

чотири проекти. Із загальної кількості компаній, що зробили пропозиції проектів, 95% відносяться до МСП. В 2010 р. була проведена перша оцінка реалізації нідерландської програми стимулювання інноваційних досліджень, проведених МП, оцінка, в основному, стосувалася порядку відбору проектів. Дана оцінка принесла позитивні результати.

Дослідження європейського досвіду сучасних форм структур, що координують інноваційні процеси, дозволяє виокремити локальні мережі центрів з поширення інновацій. У практиці такі структури об'єднуються в національні і міжнародні інноваційні мережі, наприклад, «Європейська мережа ділових інноваційних центрів» (The

European Business & Innovation Centers Network – EBN), яка здійснює підтримку і розвиток інноваційної діяльності в малому і середньому підприємстві в країнах ЄС. У межах EBN взаємодіють інкубатори, технопарки, інноваційні і технологічні центри, дослідницькі інститути, інформаційні системи (Euro Info Centres – EIC), центри трансферу технологій (Innovation Relay Centres – IRC), інші організації.

Особливу увагу привертають такі інноваційні структури в країнах ЄС як інноваційні координаційні центри (центри трансферу технологій) – Innovation Relay Centre (IRC), що забезпечують ефективну комунікацію у сфері трансферу нових знань та технологій не лише між національними суб'єктами ринку інновацій, але й поза межами країни, формуючи мережеву структуру наднаціонального характеру [10]. Основні функції IRC узагальнено у табл. 1.

Це має значення як для налагоджування міжрегіональних зв'язків у сфері науково-технологічного та інноваційного співробітництва, так і для поглиблення інтеграції у Європейський дослідницький простір.

Висновки

За результати дослідження можна зробити висновок, що у країнах ЄС створені комплексні системи мотивації та ефективного використання інноваційного потенціалу МП. Наявність різних форм підтримки і стимулювання дозволяє вибрати з них ті, які в найбільшій мірі відповідають специфіці діяльності і відповідному етапу життєвого циклу конкретного інноваційного проекту (продукції, технології). Поєднання комплексних систем з дією зрілих ринкових механізмів, що ефективно залучають приватний капітал до фінансування розробки і використання інновацій, приводять до формування дієвого механізму, орієнтованого на технологічну модернізацію.

Таблиця 2. Поширені методи державної підтримки інноваційної діяльності малого підприємства в Україні і закордоном

Методи стимулювання інноваційної діяльності малих підприємств у ЄС	Застосування в Україні
Державні програми фінансової і технічної підтримки інноваційних МСП, які виконують НДДКР з тематики урядових організацій	+
Пряме фінансування НДДКР	+
Пряме фінансування (субсидії, позики), які досягають 50% витрат на створення нової продукції і технологій	–
Надання позик без виплати відсотків	–
Безвідплатні позики на покриття 50% витрат на впровадження нововведень	–
Цільові дотації на науково-дослідні розробки	+
Створення фондів впровадження інновацій з урахуванням можливого комерційного ризику	+, –
Зниження державних мит для індивідуальних винахідників і надання ним податкових пільг	–
Створення спеціальної інфраструктури для підтримки індивідуальних винахідників та їх економічного страхування	–
Відстрочення сплати мит або звільнення від них, якщо винахід торкається економії енергії	–
Безкоштовні послуги патентних повірених із заявок індивідуальних винахідників, звільнення від сплати мит	–
Полегшення оподаткування для підприємств діючих в інноваційній сфері, в т.ч. виключення з оподаткування витрат на НДДКР, пільгове оподаткування університетів і НДІ	–
Законодавче забезпечення захисту інтелектуальної власності і авторських прав	+
Державні програми по зниженню ризиків і відшкодуванню ризикових збитків	–
Створення широкої мережі фондів венчурного капіталу використовуваного для реалізації інноваційних проектів силами МСП	–
Створення мережі наукових парків, бізнес-інкубаторів і зон технологічного розвитку	+, –
Створення потужних державних організацій (корпорацій, агентств) що забезпечують усебічну науково-технічну, фінансову і виробничу підтримку інноваційних МСП	+, –
Державні контракти від різних організацій на проведення НДДКР	+
Організація консультаційних пунктів, що обслуговуються висококваліфікованими фахівцями пенсійного віку (Service Corps of Retired Executives - SCORE)	–
Формування кластерів, що об'єднують найбільш ефективні і взаємозв'язані підприємства різних розмірів, які утворюють лідируючу групу компаній і забезпечують конкурентні позиції на галузевому, національному і світовому ринках.	+

складено на основі [12-16]

Узагальнюючи наведений вище аналіз поширених методів підтримки і стимулювання інноваційної діяльності МП у країнах ЄС, які відрізняються рівнями економічного та інноваційного розвитку, відмітимо методи, які застосовують в Україні (+), які відсутні в Україні (–), і які

доцільні до розгляду або впровадження (виділено жирним шрифтом у табл. 2).

Огляд позитивних практик країн ЄС щодо створення інституційного механізму підтримки і стимулювання інноваційної активності МП дозволяє переглянути підходи до створення інсти-

туційного механізму підтримки і стимулювання інноваційної активності МП в Україні у напрямку підвищення ефективності використання їхнього інноваційного потенціалу.

Вітчизняні структури з формування інноваційної політики, координації та підтримки розвитку інноваційного підприємництва, незалежно від їх назви та організаційної форми, повинні виконувати певні функції: забезпечення науково-технічної співпраці вітчизняних МП з закордонними партнерами; введення технологічного аудиту; налагодження трансферу технологій від науково-дослідницьких установ до МП; співпраця з місцевими органами влади у сфері розповсюджен-

ня інновацій; організація навчання підприємців з питань інноваційного менеджменту; дослідження інноваційного потенціалу регіону; надання інформаційних, консультаційних, фінансових і освітніх послуг; співпраця з організаціями підтримки бізнесу та експертами у сфері інновацій; підтримка інноваційного підприємництва у вищих навчальних закладах та наукових установах; юридичний супровід та часткове фінансування у процесі подання заявки на отримання охоронних документів на об'єкти інтелектуальної власності; сприяння залученню коштів зарубіжних фондів розвитку вітчизняними інноваційно активними підприємствами тощо.

Список літератури:

1. Инновационная политика будущего. Политика ЕС в области инновационного развития должна поддерживать экономический рост. // Отчет о реализации инновационной политики стран ЕС, составленный Ernst & Young Global Limited при содействии CEPIS (Center for European Policy Studies), 2012 г. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу з: <http://www.urban.donetsk.ua/~masters/2012/iem/bailo/library/ar2.pdf>.
2. Звіт "The World in 2025: Rising Asia and Socio-Ecological Transition". – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/research/social-sciences/pdf/the-world-in-2025-report-in-2025-report_en.pdf.
3. Veugeler R.M. Cincera, Europe's Missing Yollies, Bruegel Policy Brief 2010/06, серпень 2010 р.
4. Staff Working Document backing the Innovation Union flagship initiative, COM (2010)546.
5. McMorroу et al. (2009 p.), "The EU-US total factor productivity gap: an industry-level perspective", CERP discussion paper 7237.
6. Innovation Union Scoreboard 2014. – 94 pp. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: en.academic.ru/dic.nsf/enwiki/8684346.
7. OECD (2008 год), Open Innovation in Global Networks. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.oecd.org/dataoecd/48/35/41721342.pdf.
8. Bossink B. "The development of coinnovation strategies: stages and interaction patterns in inter-firm innovation" R&D Management 32(4), 311-320.
9. Brandenburger and Nalebuff (1999), Co-opetition. A Revolution Mindset That Combines Competition and Cooperation: The Game Theory Strategy That's Changing the Game of Business. Doubleday Business, 1996 p.
10. Василенко Н.Д. Инновационная политика ЕС: теоретико-правовой аспект деятельности технопарков и технополисов / Вестник Волгоградского государственного университета. Серия 5: Юриспруденция Вып. № 2 / 2013 – С. 171.
11. Обґрунтування напрямів розвитку інноваційного підприємництва з урахуванням світового досвіду / Регіональний філіал НІСД у м. Львові. (І. Бабець, Ю. Полякова, О. Мокій). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: old.niss.gov.ua/monitor/September/10.htm.
12. Report of the Expert Panel on Service Innovation in the EU, "Meeting the Challenge of Europe 2020. The transformative power of service innovation". – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.europe-innova.eu/c/document_library/get_file?folderId=383528&name=DLFE-11303.pdf.
13. Звіт "The World in 2025: Rising Asia and Socio-Ecological Transition". – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/research/social-sciences/pdf/the-world-in-2025-report-in-2025-report_en.pdf.
14. The European research area: new perspectives. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ec.europa.eu/research/research-eu>.
15. European Commission, Background Information for the European Council, грудень 2011 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/innovation_background_en.pdf.

16. Інноваційні процеси у малому підприємстві. Служба Тасіс Генерального Директората ІА, Європейська Комісія. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ec.europa.eu/>

Надано до редакції 19.04.2014

Лазарєва Євгенія Вячеславівна / Eugenia V. Lazareva
jane60@inbox.ru

Курносова Анжела Валеріївна / Angela V. Kurnosova

Попова Анастасія Александрівна / Anastasiia A. Popova

Посилання на статтю / Reference a Journal Article:

Позитивні практики підтримки і стимулювання інноваційної активності малих підприємств [Електронний ресурс] / С.В. Лазарєва, А.В. Курносова, А.О. Попова // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2014. – № 4 (14). – С. 108-114. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2014/n4.html>